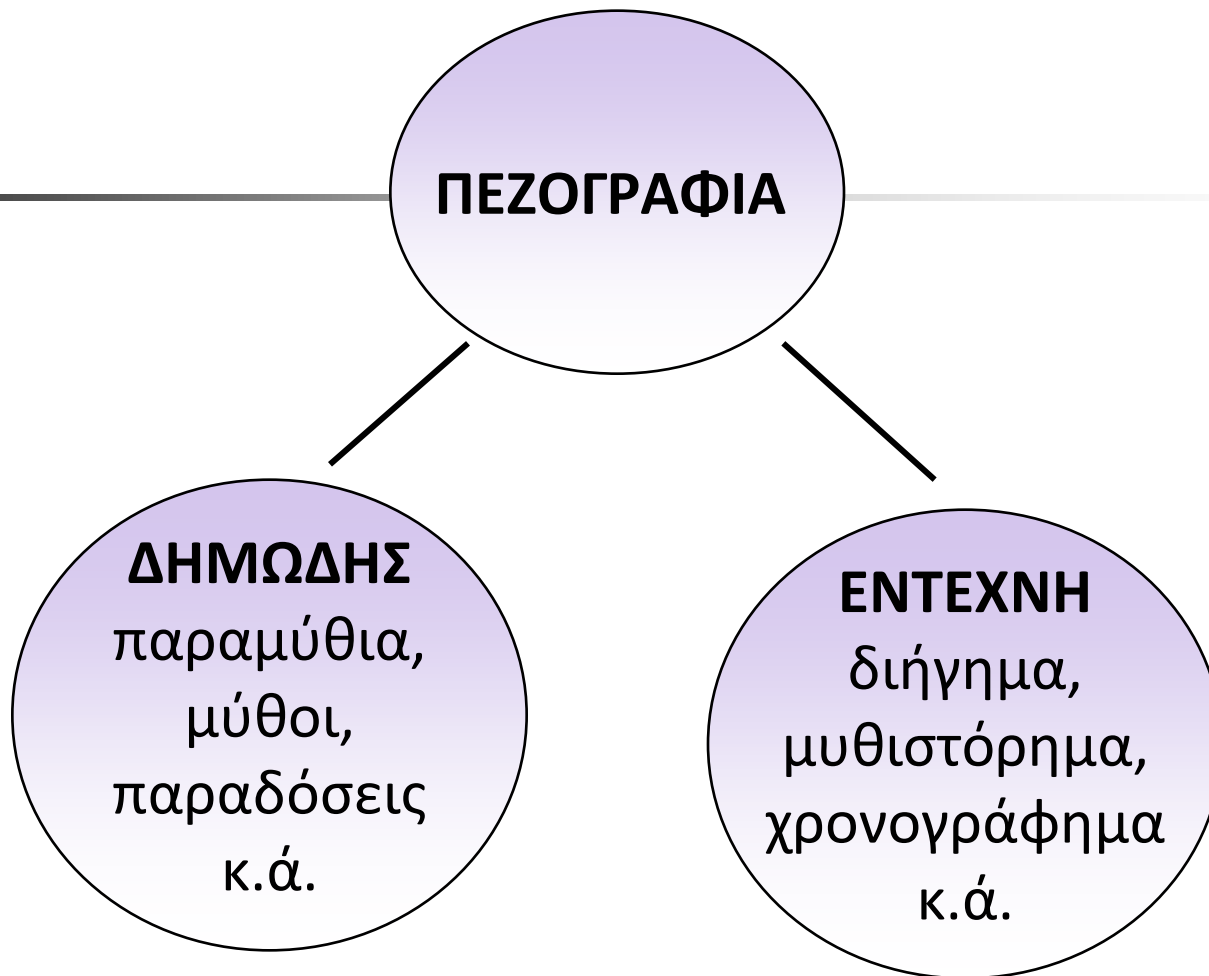

Διδασκαλία πεζών κειμένων

Επιμέλεια: Μαρία Παπαλεοντίου, Φιλολόγος

Μυθιστόρημα (μύθος + ιστορία)

- Η ιστορία που αναφέρεται στις περιπέτειες ενός ατόμου, του βασικού ήρωα, μέσα στην κοινωνία
- Γνωρίσματα: έκταση αφηγηματικής ύλης, πολλά επεισόδια, ποικιλία προσώπων και καταστάσεων.

Διήγημα (διά + ηγούμαι)

- [=οδηγώ δια μέσου του λόγου στα γεγονότα]
- Συμπυκνωμένο, σύντομο πεζογράφημα
 - Γνωρίσματα: ένα κύριο επεισόδιο, όπου κορυφώνεται η δράση, ενότητα χώρου και χρόνου.

Παραδοσιακή πεζογραφία

- * Ξεκάθαρη μυθοπλασία
- * Ολοκληρωμένοι χαρακτήρες – κεντρικός ήρωας
- * Ένας αφηγητής, συνήθως παντογνώστης
- * Κλασικές τεχνικές: αφήγηση, διάλογος, περιγραφή
- * «Αφήγηση μιας περιπέτειας»

Νεότερη πεζογραφία

- * Υποτυπώδης πλοκή
- * Μη ολοκληρωμένοι χαρακτήρες – αντιήρωες
- * Ένας ή περισσότεροι αφηγητές με ανθρώπινη, σχετική γνώση
- * Προωθημένες τεχνικές: εσωτερικός μονόλογος, εγκιβωτισμένη αφήγηση
- * «Περιπέτεια μιας αφήγησης»

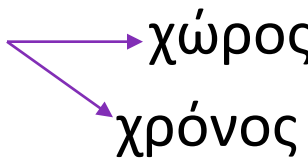

Διδασκαλία πεζών κειμένων

- Γίνεται προπαρασκευή των μαθητών για εκτενέστερα κείμενα.
- Λαμβάνεται υπόψη το είδος του πεζού κειμένου (διήγημα, θέατρο, ημερολόγιο κτλ.) για προσδιορισμό των τεχνικών του χαρακτηριστικών.
- Δίνονται διαφορετικές emphases αναλόγως του κειμένου (π.χ. αρχιτεκτονική διάρθρωση, αντιπροσωπευτικοί τύποι, προβλήματα που θίγει κτλ.).
- Καλλιεργούνται διάφορες δεξιότητες (π.χ. περίληψη, περιγραφή – χαρακτηρισμοί, εντοπισμός δομικών στοιχείων, τεκμηρίωση απόψεων με βάση το κείμενο κτλ.).

Άξονες επεξεργασίας ενός πεζού κειμένου

- Δομικά στοιχεία:
 - Θέμα (θεματικοί άξονες)
 - Σκηνικό
 - χώρος
 - χρόνος
 - Πρόσωπα (σκιαγράφιση και ηθογραφία προσώπων)
- Μυθοπλασία (πλοκή και εξέλιξη ιστορίας)
- Εκφραστικοί τρόποι του συγγραφέα (γλώσσα, ύφος, αφηγηματικές τεχνικές κ.ά.)

Διερεύνηση αφηγηματικών τεχνικών

■ Ο αφηγητής:

- ☺ Ποιος μας λέει την ιστορία και σε ποιο πρόσωπο (πρώτο, δεύτερο, τρίτο);
- ☺ Συμμετέχει στην ιστορία και εάν ναι, με ποια ιδιότητα (ως κεντρικός ήρωας, ως δευτερεύον πρόσωπο ή ως μάρτυρας-θεατής);

■ Οι αφηγηματικές τεχνικές:

- ☺ Ποιες αφηγηματικές τεχνικές χρησιμοποιεί ο συγγραφέας (διήγηση, περιγραφή, μονόλογο, διάλογο κτλ.);
- ☺ Τι εξυπηρετούν και πώς λειτουργούν οι συγκεκριμένες τεχνικές;

Διερεύνηση αφηγηματικών τεχνικών...

■ Ηθογραφία προσώπων:

- ☞ Από πού παίρνουμε πληροφορίες για τα πρόσωπα (μέσα από την περιγραφή τους, τη διήγηση πράξεών τους, το μονόλογό τους ή το διάλογό τους με άλλα πρόσωπα);

■ Ο χρόνος στην αφήγηση:

- ☞ Πώς ξεκινά η αφήγηση των γεγονότων (από την αρχή της ιστορίας μας [ab ovo] ή στη μέση της ιστορίας [in medias res]);
- ☞ Η χρονική σειρά των γεγονότων είναι κανονική (ευθύγραμμη) ή έχουμε αναχρονίες (αναδρομική αφήγηση γεγονότων [flashback] ή πρόδρομη αφήγηση [flashforward]);

Αφηγηματικές τεχνικές

- **Διήγηση** - εξιστόρηση γεγονότων από τον αφηγητή, αφήγηση
- **Περιγραφή** – λεπτομερής απόδοση, αναπαράσταση τόπων, καταστάσεων, χαρακτήρων.
- **Διάλογος**
- **Μονόλογος** - εσωτερικός μονόλογος
- **Ελεύθερος πλάγιος λόγος** - πιστή απόδοση από τον αφηγητή σκέψεων και συναισθημάτων ενός προσώπου της ιστορίας
- **Σχόλιο** - γνώμες, κρίσεις, σχόλια του αφηγητή
- **Εγκιβωτισμός** - ένθετη αφήγηση, ενσωματωμένη σε εκτενέστερη αφήγηση.

Λειτουργία αφηγηματικών τεχνικών

Ρόλος /λειτουργία διαλόγου:

- Προσδίδει στην αφήγηση δραματικότητα, φυσικότητα και ζωντάνια.
- Συντελεί στην πειστικότερη διαγραφή των χαρακτήρων - τα πρόσωπα αποκτούν αληθοφάνεια.
- Προσιδιάζει στην ανθρώπινη ιδιότητα του αφηγητή, που δεν μπορεί να είναι παντογνώστης. Ο αναγνώστης αντλεί μέσω του διαλόγου πληροφορίες για πρόσωπα και γεγονότα.
- Εξυπηρετεί την εξέλιξη της δράσης - προετοιμάζει σκηνές που θα ακολουθήσουν.

Λειτουργία αφηγηματικών τεχνικών...

Ρόλος /λειτουργία περιγραφής:

- Σκιαγραφεί τα πρόσωπα, στήνει το σκηνικό της δράσης και γενικά φωτίζει την αφήγηση με διάφορες άμεσες ή έμμεσες πληροφορίες.
- Συντελεί στη μετάβαση από το ένα αφηγηματικό μέρος στο άλλο.
- Προκαλεί αγωνία και αναμονή στον αναγνώστη με την επιβράδυνση της δράσης.
- Προσφέρει αισθητική απόλαυση στον αναγνώστη.
- Η περιγραφή αποτελεί στατικό στοιχείο του κειμένου σε διάκριση /αντίθεση με την αφήγηση που θεωρείται δυναμικό στοιχείο. Στην περιγραφή βασικό ρόλο κατέχει το επίθετο, ενώ στην αφήγηση το ρήμα.

Δραστηριότητες σχετικές με την αφήγηση

I. Με βάση το προς επεξεργασία κείμενο:

- Επισήμανση περιγραφικών στοιχείων και λειτουργίας τους στο κείμενο.
- Επισήμανση του ιδιαίτερου λεξιλογίου και ύφους των προσώπων.
- Προσθήκη διαλόγου /μονολόγου σε κείμενο όπου υπάρχει μόνο διήγηση.
- Συγγραφή θεατρικού διαλόγου εξ αφορμής του κειμένου (σκηνοθετικές οδηγίες).
- Μετατροπή διαλόγου σε διήγηση ή περιγραφή.
- Μετατροπή πλαγίου λόγου σε ευθύ και αντιστρόφως.

Δραστηριότητες σχετικές με την αφήγηση...

- Αλλαγή οπτικής γωνίας (μηδενική εστίαση \longleftrightarrow εσωτερική)
- Αλλαγή της αρχής ή /και του τέλους της ιστορίας.
- Επέκταση ιστορίας (να γράψουν μια δική τους συνέχεια και τέλος).
- Τοποθέτηση γεγονότων σε κανονική χρονική σειρά όπου υπάρχουν αναχρονίες.
- Παρεμβολή αναδρομών /προδρομών όπου υπάρχει χρονική ακολουθία.
- Πύκνωση /επέκταση χρόνου αφήγησης (συνοπτική αφήγηση \longleftrightarrow εκτεταμένη).
- Αλλαγή χρόνου ιστορίας (παροντικός χρόνος \longleftrightarrow παρελθοντικός).

Δραστηριότητες σχετικές με την αφήγηση...

II. Δημιουργικές δραστηριότητες πέρα από το κείμενο:

- Συγγραφή διηγήματος με δοσμένα ή όχι τα δομικά του στοιχεία (θέμα, τόπος, χρόνος, πρόσωπα).
- Συγγραφή μιας ιστορίας για την οποία καθορίζεται το ύφος (σοβαρό /επιστημονικό – οικείο /χιουμοριστικό).
- Προφορική ή /και γραπτή αφήγηση με βάση δοσμένες λέξεις (βλ. και φανταστικό διώνυμο - Gianni Rodari).
- Αφήγηση γνωστού μύθου /ιστορίας μέσα από ταύτιση με έναν ήρωα της ιστορίας.
- Αφήγηση ιστορίας μέσα από εικόνες σε κανονική σειρά /ανακατεμένες.

Αφήγηση ...

- Αφήγηση με βάση κάρτες ή «τραπουλόχαρτα» όπου αναγράφονται μοτίβα ή τίτλοι παραμυθιών, μύθων, δημοτικών τραγουδιών (βλ. και **«λειτουργίες» παραμυθιών**, του Ρώσου μελετητή παραμυθιών Vladimir Propp).

(Έκφραση-Έκθεση, τεύχος Α', ΟΕΔΒ, σ. 261)

«Λειτουργίες» παραμυθιών...

(Έκφραση-Έκθεση, τεύχος Α', ΟΕΔΒ, σ. 261)

Βασικές πηγές

- Hawthorn J., 1993. *Ξεκλειδώνοντας το κείμενο*. Μια εισαγωγή στη θεωρία της λογοτεχνίας (μτφρ. Μ. Αθανασοπούλου). Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης.
- Μουλλάς Παν., 1992. *Παλίμψηστα και μη*. Αθήνα: Στιγμή.
- Μπαλάσκας Κ., 1990. *Ταξίδι με το κείμενο*. Αθήνα: Επικαιρότητα.
- Παγανός Γ., 1983. *Η νεοελληνική πεζογραφία - θεωρία και πράξη*. Αθήνα: Κώδικας.
- Stanzel F. K., 1999. *Θεωρία της αφήγησης* (μτφρ. Κ. Χρυσομάλλη-Henrich). Θεσσαλονίκη: University Studio Press.
- Τζιόβας Δ., 1993. *Το παλίμψηστο της ελληνικής αφήγησης*. Αθήνα: Οδυσσέας.
- Τσατσούλης Δ., 1997. *Η περιπέτεια της αφήγησης*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.